

สรุปบทเรียนการพัฒนาความรู้
หลักสูตร แนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ
(Open Government Data Guideline)

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) นางสาวสมจินต์ วานิชเสถียร ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ
สังกัด กองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน
วันที่อบรม 10 สิงหาคม 2569

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับแนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้

สรุปบทเรียน

1. บทนำ

ข้อมูลเปิดภาครัฐ คือ ข้อมูลที่รัฐจะต้องเปิดเผยต่อสาธารณะตามกฎหมายให้ใช้ได้อย่างเสรี อย่างไม่จำกัดวัตถุประสงค์ และไม่เสียค่าใช้จ่าย

1.1 ประโยชน์ของการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ: ที่มีต่อภาครัฐ ช่วยให้เกิดธรรมาภิบาล ช่วยลดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ช่วยวางแผนเชิงนโยบาย ช่วยบูรณาการการใช้ประโยชน์จากข้อมูลร่วมกัน และช่วยปรับปรุงการให้บริการสาธารณะ

1.2 ประโยชน์ของการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ: ที่มีต่อภาคเอกชน ช่วยต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจ ช่วยขับเคลื่อนนวัตกรรม และช่วยเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันระดับประเทศ

1.3 ประโยชน์ของการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ: ที่มีต่อภาคประชาชน ช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับภาครัฐ ช่วยขับเคลื่อนนวัตกรรม และช่วยพัฒนาหรือต่อยอดนวัตกรรมต่าง ๆ

2. ประเภทและความสัมพันธ์ของข้อมูลเปิดภาครัฐ แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

2.1 ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) คือ คลังข้อมูลขนาดใหญ่ทั้งหมด จากทุกแหล่ง จากทุกรูปแบบ โดยหนึ่งในข้อมูลขนาดใหญ่นั้นจะมีประเภทของข้อมูลที่มีชื่อว่าข้อมูลเปิดและข้อมูลภาครัฐอยู่ด้วย

2.2 ข้อมูลเปิด (Open Data) คือ ข้อมูลที่ถูกจัดให้อยู่ในรูปแบบที่ทุกคนเข้าถึง นำไปใช้ประโยชน์ต่อ หรือเผยแพร่ซ้ำได้อย่างอิสระ

2.3 ข้อมูลภาครัฐ (Public Sector Information) คือ ข้อมูลทุกประเภทที่อยู่ภายใต้ความครอบครองหรือการดูแลของหน่วยงานรัฐ มีทั้งข้อมูลที่เปิดเผยได้และเปิดเผยไม่ได้ (เช่น ข้อมูลความมั่นคง หรือข้อมูลส่วนบุคคล)

2.4 ข้อมูลเปิดภาครัฐ (Open Government Data) เป็นข้อมูลเปิดที่หน่วยงานของรัฐต้องเปิดเผยต่อสาธารณะเพื่อความโปร่งใส

2.5 ข้อมูลที่มีคุณค่าสูง (High Value Datasets) คือ ชุดข้อมูลที่ครอบคลุมทุกประเภทของข้อมูล เป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทั้งผู้ให้ข้อมูลและผู้นำข้อมูลไปใช้ ซึ่งเป็นชุดข้อมูลที่มีคุณค่า เป็นชุดข้อมูล

ที่เปิดเผยบนศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ (Data.go.th) 2 ปีขึ้นไป และเป็นชุดข้อมูลที่มีจำนวนการเข้าชมข้อมูลมากกว่า 100 ครั้งต่อปี

3. การเตรียมข้อมูลเพื่อเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ

3.1 การพิจารณาคุณลักษณะข้อมูลเปิดภาครัฐ ควรพิจารณาให้เป็นไปตามคุณลักษณะของข้อมูลเปิด 10 ประการ ดังนี้

- 1) สมบูรณ์ (Complete) ข้อมูลเปิดต้องพร้อมใช้งาน และไม่เป็นข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลความมั่นคง หรือมีข้อกีดกันในการเปิดเผยข้อมูล
- 2) ปฐมภูมิ (Primary) ข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลโดยตรง ไม่มีการปรับแต่ง หรืออยู่ในรูปแบบข้อมูลสรุป
- 3) เป็นปัจจุบัน (Timely) ข้อมูลต้องเป็นปัจจุบัน และเปิดเผยในเวลาเร็วที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ เพื่อเพิ่มประโยชน์ให้กับผู้ใช้ข้อมูล
- 4) เข้าถึงได้ง่าย (Accessible) ข้อมูลต้องเข้าถึงได้ง่าย ผู้ใช้ข้อมูลสามารถค้นหา เข้าถึง และใช้งานชุดข้อมูลได้หลายช่องทาง
- 5) อ่านได้ด้วยเครื่อง (Machine-readable) ข้อมูลต้องมีโครงสร้าง สามารถอ่านได้ด้วยเครื่อง และนำข้อมูลไปใช้งานต่อได้
- 6) ไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discriminatory) ผู้ใช้ข้อมูลต้องสามารถนำข้อมูลไปใช้ได้อย่างอิสระ โดยไม่ต้องระบุตัวตน หรือเหตุผลของการนำไปใช้งาน
- 7) ไม่จำกัดสิทธิ (Non-proprietary) ข้อมูลต้องอยู่ในรูปแบบมาตรฐานเปิดที่สามารถใช้ได้หลายแพลตฟอร์ม และต้องไม่ถือครองกรรมสิทธิ์หลังจากนำข้อมูลเปิดไปใช้ประโยชน์
- 8) ปลอดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (License-free) ข้อมูลต้องไม่ขัดต่อกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า หรือความลับทางการค้า
- 9) คงอยู่ถาวร (Permanence) ข้อมูลต้องสามารถใช้งานได้ตลอดเวลา และมีการควบคุมการเปลี่ยนแปลงของชุดข้อมูล
- 10) ไม่มีค่าใช้จ่าย (Free of charge) ผู้ใช้ข้อมูลต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงข้อมูล

3.2 ประเมินความพร้อมของการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ ก่อนเข้าสู่ขั้นตอนถัดไป หรือกระบวนการเตรียมการเปิดเผยข้อมูล จะต้องประเมินความพร้อมของการเปิดเผยข้อมูลภายในหน่วยงาน โดยจะประเมินจาก 5 กิจกรรมนี้

- 1) การบริหารจัดการข้อมูลเปิด จัดทำแผนในการบริหารจัดการและเปิดเผยข้อมูล
- 2) สร้างองค์ความรู้และทักษะให้กับผู้ใช้ข้อมูล จัดกิจกรรมส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐภายในหน่วยงาน
- 3) สนับสนุนและส่งเสริมการนำข้อมูลไปใช้ ส่งเสริมให้เกิดการนำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ
- 4) งบประมาณ กำหนดงบประมาณที่จำเป็นต่อการเปิดเผย
- 5) กำหนดกลยุทธ์ กำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน

หลังจากผ่านการเตรียมการทั้ง 2 ขั้นตอนแล้ว สามารถดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป เพื่อเตรียมการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ

4. ขั้นตอนการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ มีทั้งหมด 10 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 สำรวจชุดข้อมูลที่มีอยู่ในหน่วยงาน: ตรวจสอบระบบธรรมาภิบาลข้อมูล (Data Governance) หรือ Data Catalog และคัดแยกเฉพาะข้อมูลที่เป็น "ข้อมูลสาธารณะ"

4.2 พิจารณาชุดข้อมูลที่จะนำมาเปิด: กฎหมายกำหนดให้เปิดเผย เปิดตามภารกิจของหน่วยงาน สร้างความโปร่งใสป้องกันการทุจริต มีประโยชน์ต่อผู้พัฒนาในการนำไปพัฒนาบริการภาครัฐ และมีประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ใช้งาน

4.3 จัดลำดับความสำคัญ: ให้ข้อมูลชุดใดที่มีคุณค่าสูง มีคุณภาพและรูปแบบพร้อมเปิดเผย ได้รับ การเปิดเผยก่อน

4.4 การรวบรวมจัดทำชุดข้อมูล: รวบรวมข้อมูลดิบจากหลายส่วนงานภายในมาสรุปเป็นไฟล์ชุด ข้อมูลเดียวกัน

4.5 การจำแนกประเภทข้อมูลและตัวอย่าง: เป็นข้อมูลเปิดตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงฯ ตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และ พ.ร.บ. ข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2562 เป็นข้อมูลส่วนบุคคลฯ ตาม พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 หรือ พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และข้อมูลที่มีกฎหมายเฉพาะให้เปิดเผย (คุณภาพของข้อมูล และสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา)

4.6 การเตรียมความพร้อมก่อนนำขึ้นเผยแพร่: ชุดข้อมูลอยู่ในรูปแบบเปิด แปลงไฟล์ได้ กำหนด ความถี่ในการปรับปรุง และจัดทำเมตาดาต้า

4.7 การขออนุมัติ: ได้รับอนุมัติจากหัวหน้าหน่วยงานของรัฐหรือราชการ

4.8 เปิดเผยข้อมูลภาครัฐผ่านช่องทางต่าง ๆ: เว็บไซต์ของหน่วยงาน และศูนย์กลางข้อมูลเปิด ภาครัฐ

4.9 การวัดผล: แผนการวัดผล สิ่งที่ต้องปรับปรุง และสิ่งที่ต้องพัฒนาข้อมูล

4.10 การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง: แก้ไขและปรับปรุงข้อมูลเดิมที่ยังมีข้อผิดพลาดอยู่ ปรับปรุงข้อมูล เดิมให้มีคุณภาพมากขึ้น เพิ่มชุดข้อมูลตามความต้องการของผู้ใช้และเทรนด์โลก กำหนดเป้าหมายให้ เปิดเผยเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี และจัดทำ High Datasets

5. การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐผ่านศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ

การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐผ่านศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มกลางของประเทศไทย ภายใต้อินเทอร์เน็ต data.go.th เพื่อรวบรวมชุดข้อมูลเปิดจากหลากหลายหน่วยงานภาครัฐมาไว้ในที่เดียว สามารถนำข้อมูลเปิดภาครัฐมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือประชาชนทั่วไป โดยหน่วยงานรัฐ ไม่ต้องไปตั้งงบประมาณเพื่อมาพัฒนาแพลตฟอร์มของตนเอง ซึ่งผู้ใช้ข้อมูลสามารถมาใช้ข้อมูล จากแหล่งเดียวกัน รวมทั้งมี API เชื่อมข้อมูลอยู่แล้ว ไม่เกิดปัญหาข้อมูลซ้ำซ้อนและผิดพลาด

ประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเอง

การอบรมแนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ มีประโยชน์ต่อตนเอง คือ ทำให้มี ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ สามารถสืบค้นและนำข้อมูล เปิดภาครัฐจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้

ประโยชน์ที่ได้รับต่อหน่วยงาน

การอบรมแนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ มีประโยชน์ต่อหน่วยงาน คือ สามารถเปิดเผยข้อมูลภาครัฐของหน่วยงานได้โดยไม่ต้องตั้งงบประมาณเพื่อมาพัฒนาแพลตฟอร์มเอง ช่วย ให้ภาคเอกชน และประชาชน ได้รับข้อมูลเปิดภาครัฐของหน่วยงานที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน ซึ่งสามารถนำ ข้อมูลเปิดภาครัฐไปประยุกต์ใช้หรือต่อยอดใช้ประโยชน์ต่อไปได้